

УДК 330.1

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ РЕІНЖИНІРИНГУ В ЕКОНОМІЦІ

Кривоконь М.О.

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Стаття присвячена аналізу підходів до визначення поняття реінжинірингу. Розглядаються види реінжинірингу та еволюція його змістовних елементів. Систематизовано різні погляди стосовно вирішення окремих складових загального антикризового менеджменту. Досліджено близькі за змістом до реінжинірингу поняття, такі як реструктуризація та реорганізація, проаналізовано їх схожі та відмінні риси. На основі узагальнення основних підходів до реінжинірингу сформовано пропозиції щодо єдиної стратегії для виходу з кризи вітчизняних підприємств.

Ключові слова: реінжиніринг, бізнес-процес, підприємство, антикризове управління, методологія реінжинірингу.

Постановка проблеми. Реінжиніринг як напрям реформування підприємства, зародився на початку 90-х років ХХ сторіччя. Поступово розвиваючись, створюючи наукове та практичне підґрунтя, цей підхід ставав дедалі популярніший, та сьогодні є невід'ємною складовою процесів антикризового управління підприємствами.

Еволюція терміну «реінжиніринг» пройшла ряд суттєвих етапів – від розуміння його як підпроцесу реструктуризації, до виділення його як повноцінного самостійного антикризового засобу, що неодноразово підтверджував свою ефективність на практиці. На сучасному етапі розвитку економіки реінжиніринг об'єднав багато концепцій реформування підприємств та методів управління бізнес-процесами та виробництвом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань реінжинірингу присвячено роботи багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених, таких як М. Хаммер, Дж. Чампі, Т. Давенпорт, М. Робсон, Ф. Уллах, Р. Манганеллі, Л. Кальниченко, Б. Табачникас, В. Рубцов, Є. Андрущак, В. Балуківа, М. Білик, М. Одинцов, С. Скочиляс, А. Череп, О. Момот, Л. Таранюк, Г. Усова та інші. Кожен із науковців розглядає поняття реінжинірингу відповідно до пріоритетного для нього напрямку та в залежності від застосування в окремих сферах економіки. Тим не менше, більшість з них підтримують думку про недостатність розробки понятійно-категоріального апарату реінжинірингу.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. За більш ніж 20 років з моменту появи перших згадок про реінжиніринг у науковій літературі та, власне, створення самого терміну, його зміст не раз зазнавав змін. Хоча сучасний реінжиніринг і базується на створенні М. Хаммером та Дж. Чампі концепції, проте все частіше з'являються доробки, що характеризують нові підходи та методологію. Їх систематизація дозволить більш повно оцінити зміст поняття реінжинірингу, зрозуміти його суть та визначити перспективи розвитку напрямків антикризового реформування підприємств.

Метою статті є аналіз та систематизація існуючих підходів до визначення поняття реінжинірингу, його особливостей та методологій, розроблених вітчизняними та зарубіжними авторами.

Виклад основного матеріалу. Аналіз літературних та інших джерел економічної тематики щодо визначення поняття реінжиніринг [1-14,22-26]. дозволив виділити декілька підходів до його трактування.

Перший підхід базується на дослівному перекладі слова «реінжиніринг» та аналізі його складових. Відповідно до визначення у великому економічному словнику, реінжиніринг (лат. re – знову, ще раз, назад + англ. engineering (лат. ingenium) –

винахідливість) – це процес оздоровлення підприємств, фірм, компаній шляхом підйому інжинірингу на новий рівень; діяльність з модернізації раніше реалізованих технічних рішень на діючому об'єкті [1]. Таке трактування визначає реінжиніринг як більш досконалу форму інжинірингу, поглиблення його методів та інструментів. Сам інжиніринг у словниках трактується як сфера діяльності з опрацювання питань створення об'єктів промисловості, інфраструктури та ін., перш за все у формі надання різних інженерно-консультаційних послуг на комерційній основі [1, 2]. Треба зауважити, що інжиніринг підприємства розглядається у літературі скоріше як система тимчасових методів, зазвичай впроваджуваних сторонніми організаціями. Він розподіляється на фінансовий, технологічний, інвестиційний, виробничий тощо.

Другий підхід до визначення означеного поняття базується на тезаурусі, який ввели родоначальники реінжинірингу Майкл Хаммер та Джеймс Чампі: «фундаментальне переосмислення і радикальне перепроектування бізнес-процесів компанії для досягнення докорінних покращень в основних актуальних показниках її діяльності – вартість, послуги, якість, темпи» [3]. Такий підхід прийнято називати «традиційним», він сконцентрований на створенні нових бізнес-процесів із «чистого аркуша». Тобто передбачається аналіз існуючих бізнес-процесів та їх або повне знищення та заміна, або радикальне перепроектування. Економісти М. Робсон і Ф. Уллах визначили це як основну особливість реінжинірингу: при його застосуванні відбувається створення кардинально нових процесів на підприємстві без урахування використовуваних раніше [4]. Цей підхід часто критикується науковцями, оскільки вимагає багато часу, ресурсів та докладних зусиль задля побудови існуючих і нових бізнес-процесів. Наприклад, Л. Кальниченко [5] вважає, що для вітчизняних підприємств подібний «голий» підхід надто дорогий, досить ризиковий та низько ефективний.

Одним із найвідоміших критиків реінжинірингу М. Хаммера та Дж. Чампі вважається Томас Давенпорт, який пов'язує реінжиніринг з інноваціями процесів [6]. Він визначає ці інновації як «новий підхід в бізнесі, який об'єднує передові інформаційні технології та управління людськими ресурсами. Відповідно до цього підходу метою реінжинірингу є кардинальне підвищення ефективності бізнес-процесів, а засобом – впровадження нових інформаційних технологій. Важливою відмінністю від традиційного підходу можна назвати те, що відповідно до Т. Давенпорта, реінжиніринг не є одноразовим, а розглядається як комплекс заходів щодо оптимізації та перепроектування процесів усіх сфер діяльності підприємства. Даного підходу дотримується

більша частина вітчизняних та зарубіжних вчених, поглиблюючи як визначення терміну «бізнес-процес», так і терміну «реінжиніринг».

Зокрема, Б. Райзберг, Л. Лозовський, Е. Стародубцева [2] вважають реінжиніринг процесом модернізації раніше реалізованих технічних рішень, бізнес-процесів, які вдосконалюються шляхом заходів реструктуризації підприємства. Б. Табачника [7] зауважує, що недоліком такого підходу може стати застосування послідовних поліпшень існуючих бізнес-процесів замість нового, більш ефективного способу організації бізнесу, який надавав би необхідні поліпшення критично важливих показників бізнес-процесу.

Цікаве припущення щодо сутності поняття «реінжиніринг» висловив С. Рубцов: «Реінжиніринг бізнес-процесів – це один з бізнес-процесів організації» [8, с. 26]. Тобто науковець не виділяє його окремо, як над міру, а вважає невід'ємною частиною функціонування підприємства.

Часто у літературі поруч із терміном «реінжиніринг» зустрічаються й інші, схожі за змістом, такі як «реструктуризація», «реорганізація», «реформування». Наприклад, Є. Андрущак [9, с. 83] вважає, що реінжиніринг використовується у сфері виробництва, управління та збуту продукції як один із механізмів реструктуризації, а реорганізація це – напрям структурної перебудови при реструктуризації. С. Валдайцев а своїх статтях визначає реінжиніринг як спеціальну процедуру, що передує, в обов'язковому порядку, процедурам фінансової реструктуризації і реорганізації [10]. М. Аїстова [11] відрізняє реінжиніринг від реструктуризації, додаючи, що вони співіснують в рамках процесу реформування підприємства. Н. Одинцова [12] хоча і визначає реінжиніринг окремою категорією, але вважає, що в контексті трансформаційних процесів при проведенні змін інноваційного характеру він перетинається із реструктуризацією. І. Полюк [13] робить висновок, що вищевказані поняття мають одну мету (зміни), але різні об'єкти, обмежуючи суть реінжинірингу лише бізнес-процесами, не конкретизуючи їх значення.

Таким чином, деякі автори ототожнюють реструктуризацію, реорганізацію, реформування та реінжиніринг, а інші – вважають їх взаємозумовленими чи взаємопов'язаними. Що стосується підходів до поняття «реструктуризація» взагалі, то більшість економістів (В. Балукова, Л. Белих, І. Мазур, В. Тренев, А. Тутуджанян, В. Шопенко та інші) пропонують розглядати її як процес постійного пошуку і виконання структурних змін, викликаних змінами зовнішнього середовища підприємства з метою підвищення ефективності виробництва, інвестиційної привабливості і конкурентоздатності продукції [по 12].

Реорганізацію переважно вважають одним із видів реструктуризаційних заходів [9, 15]. Е. Королькова [15, с. 8] трактує її як перетворення організаційної структури і управління підприємством при збереженні основних засобів, виробничого потенціалу підприємства.

Серед науковців немає єдиної думки і стосовно поняття «реформування». Наприклад, С. Скочилиас [17] розглядає це поняття як результат еволюції реструктуризації, Л. Єжкін, М. Аїстова стверджують, що реструктуризація є одним з ключових механізмів реформування [16, с. 59; 11], В. Мазур і В. Шапіро роблять висновок, що реструктуризація є основним засобом реформування підприємства [14], а В. Тренев, В. Іріков, С. Льдеменов [18] пов'язують реформування зі зміною стратегії підприємства і його реорганізацією.

Отже, різницю між близькими по змісту термінами «реінжиніринг», «реструктуризація», «реорганізація» та «реформування», вчені найчастіше пов'язують із кардинальними змінами на підприємстві. Причому реінжиніринг трактується в процесному аспекті та обмежується бізнес-процесами. Власне, на цій основі і було вперше запропоновано реінжиніринг М. Хаммером та Дж. Чампі у книзі «Реінжиніринг корпорації: маніфест революції в бізнесі» [3].

Серед багатьох визначень поняття бізнес-процес, вважаємо доречним навести найбільш узагальнене: бізнес-процес – це взаємозв'язані безліч внутрішніх видів діяльності компанії, що закінчуються створенням продукції або послуги, необхідної споживачеві [19]. Хоча під поняття «бізнес-процес» підпадають усі процеси на підприємстві, науковці часто акцентують увагу лише на процесах, безпосередньо залучених у виробництві продукції, використовуючи механізми реінжинірингу для їх перепроєктування.

На основі декількох підходів до визначення поняття реінжинірингу у сучасних наукових доробках розрізняють два види реінжинірингу: кризовий (революційний) та реінжиніринг розвитку (еволюційний). Перший передбачає повну заміну існуючих процесів із знищенням існуючих та впровадженням нових. Він повністю співпадає із першою методологією М. Хаммера та Дж. Чампі [3]. Наші сучасники пропонують використовувати революційний реінжиніринг лише в умовах кризи, коли бізнес-процеси є абсолютно неефективними, а підприємство знаходиться на межі банкрутства. Еволюційний реінжиніринг впливає із більш «помірного» бачення Т. Девенпорта [4], який вимагав аналізувати існуючі процеси та покращувати їх. Цей підхід пропонується використовувати для підприємств, які мають більш-менш стабільне положення на ринку, але прагнуть його покращити. Основною відмінністю другого виду реінжинірингу від першого є необхідність визначення основних недоліків та вад існуючої системи, причин та особливостей їх виявлення, а також виокремлення передумов створення поточної ситуації на підприємстві.

Невід'ємною частиною обох видів реінжинірингу є використання сучасних інформаційних технологій. Вони, з одного боку, прискорюють зв'язки між управлінськими ланками підприємства, пришвидшуючи виконання операцій, а з іншого – підвищують якість бізнес-процесів та виваженість прийнятих рішень [20]. Е. Яблочников та Ю. Фоміна [21] наголошують, що для проведення успішного реінжинірингу необхідно використовувати інформаційну систему підтримки, яка дозволяє програмно реалізувати моделі нових бізнес-процесів. Ця система являє собою спеціальне програмне забезпечення, що підтримує ряд інструментальних засобів для моделювання та проектування. Найчастіше в її ролі виступають системи автоматизованого проектування або технологічної підготовки виробництва. У західній практиці такі системи називаються реалізаторами PDM-рішень (Product Data Management – управління даними про продукт).

Сучасні методології проведення реінжинірингу базуються як на працях зарубіжних та вітчизняних науковців, так і на практичному досвіді іноземних компаній, що впроваджували новітні технології реінжинірингу. Так, методологія Хаммера/Чампі акцентує увагу на бізнес-процесах, що орієнтовані на створення цінності для клієнта [3]; методологія Девенпорта передбачає розгляд і тих бізнес-процесів, які не прив'язані до клієнта [4]; методологія Манга-

неллі/Клайна зумовлює взаємозв'язок бізнес-процесів із стратегічними цілями компанії [22]; методологія «Кодак» зосереджує увагу на практичному впровадженні реінжинірингу бізнес-процесів на підприємстві [23]; вітчизняні вчені А. Череп, К. Потопа, О. Ткаченко приділяють увагу дослідженню реінжинірингу внутрішніх бізнес-процесів з урахуванням кадрової, ресурсної, організаційної політики підприємства [24]. Л. Таранюк пропонує звернутись до так званого Х-інжинірингу, який акцентує увагу на зовнішніх бізнес-процесах підприємства та об'єднаннях, що були дані клієнтам [25].

Усі ці методології розкривають різні грані поняття реінжинірингу та відображають його еволю-

ційний шлях. Наразі використання тієї чи іншої методології залежить від ситуації на підприємстві, а також умов економічного, соціального та політичного середовища, в якому воно працює.

Висновки і пропозиції. Таким чином, проведений аналіз дозволив виокремити основні підходи до визначення поняття реінжинірингу, які розділяють його на два окремих види: кризовий (революційний) та реінжиніринг розвитку (еволюційний), а також визначити особливості, характеристики та умови проведення реінжинірингу бізнес-процесів. Хоча методології реінжинірингу досить різноманітні, усіх їх об'єднують ключові принципи реінжинірингу: «радикальність», «перепроєктування» та «докорінні покращення».

Список літератури:

1. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н. Азрилияна. – 7-е изд., доп. – М.: Институт новой экономики, 2008. – 1472 с.
2. Современный экономический словарь / [Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева]. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 478 с.
3. Хаммер М. Реинжиниринг корпорации: манифест революции в бизнесе / М. Хаммер, Д. Чампи. – СПб., 2000. – 332 с.
4. Робсон М. Практическое руководство по реинжинирингу бизнес-процессов / М. Робсон, Ф. Уллах. – М.: Изд-во «Аудит», ЮНИТИ, 1997. – 224 с.
5. Кальниченко Л. Реструктуризация предприятий в условиях становления рыночной среды / Л. Кальниченко, А. Мендрул // Экономика Украины. – 2000. – № 10. – С. 27–33.
6. Davenport T.H. The New Industrial Engineering: Information Technology and Business Process Redesign / T.H. Davenport, J.E. Short // Sloan Management Review. – 1990. – Summer.
7. Табачник Б.И. Концепции реинжиниринга и управление бизнес-процессами / Б.И. Табачник // Проблемы современной экономики. – 2007. – № 1(21).
8. Рубцов С.В. Уточнение понятия «бизнес-процесс» / С.В. Рубцов // Менеджмент в России и за рубежом. – 2001. – № 6. – С. 26 – 33.
9. Андрущак С. Реорганізація як ефективний засіб вирішення проблеми банкрутства підприємств / С. Андрущак // Регіональна економіка. – 2002. – № 1. – С. 83–89.
10. Валдайцев С.В. Оценка бизнеса и управление стоимостью предприятия: [Учеб. пособие для вузов] / С.В. Валдайцев. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 720 с.
11. Аистова М.Д. Реструктуризация предприятия: вопросы управления. Стратегии, координация структурных параметров, снижение сопротивления преобразования / М.Д. Аистова. – М.: Альпина Паблишер, 2002. – 287 с.
12. Одинцова Н.Г. Теоретичні основи реструктуризації підприємств // Бізнес Інформ. – 2013. – № 11. – С. 302–307.
13. Полько И.В. Процесс реструктуризации как способ повышения эффективности деятельности предприятия / И.В. Полько // Экономика и управление. – 2012. – № 4[32]. – С. 51–54.
14. Мазур И.И. Реструктуризация предприятий и компаний: спр. пособие для спец. и предпр. / И.И. Мазур, В.Д. Шапиро [и др.]. – М.: Высшая школа, 2000. – 587 с.
15. Королькова Е.М. Реструктуризация предприятий: учеб. пособ. / Е.М. Королькова. – Тамбов: Изд-во Тамб. ГТУ, 2007. – 80 с.
16. Одинцов М. Реструктуризация – путь повышения конкурентоспособности производства / М. Одинцов, Л. Ежкин // Экономист. – 2000. – № 10. – С. 58–65.
17. Скочиляс С. Реструктуризація підприємств в умовах трансформації економіки / С. Скочиляс // Економічний аналіз: зб. наук. праць. – 2009. – Вип. 4. – С. 300–303.
18. Реформирование и реструктуризация предприятия. Методика и опыт / [В.Н. Тренев, В.А. Ириков, С.В. Ильдеменов и др.]. – М.: Издательство «ПРИОР», 1998. – 320 с.
19. Ойхман Е.Г., Попов Э.В. Реинжиниринг бизнеса: реинжиниринг организаций и информационные технологии // М.: Финансы и статистика, 1997. – 336 с.
20. Момот О.І., Самойлов П.І. Реінжиніринг – один з шляхів по виходу українських підприємств із світової кризи // Високі технології в машинобудуванні: Зб. наук. праць. – Харків, НТУ «ХПИ», 2010. – Вип. 1(20). – С. 144–154.
21. Яблочников Е.И., Фомина Ю.Н. Реинжиниринг бизнес-процессов проек-тирования и производства / Учебное пособие – СПб: СПбГУ ИТМО, 2010. – 152 с.
22. Manganelli R., Klein M. The Reengineering Handbook: A Step-By-Step Guide to Business Transformation. 1994, New York: Amacom.
23. Kodak Corp. Overview of Kodak Reengineering Methodology. In: Beyond the Basics of Reengineering: Survival Tactics for the '90s. Institute of Industrial Engineers (ed.). White Plains, N.Y.: Quality Resources.
24. Череп А.В. Реінжиніринг – філософія управління підприємством харчової промисловості: монографія / А.В. Череп, К.Л. Потопа, О.В. Ткаченко. – К.: Кондор, 2009. – 368 с.
25. Таранюк Л.М. Методологія реінжинірингу бізнес-процесів промислових підприємств / Л.М. Таранюк // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 1. – С. 111–119.

Кривоконь М.А.

Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт»

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ТРАКТОВКЕ ПОНЯТИЯ РЕИНЖИНИРИНГА В ЭКОНОМИКЕ

Аннотация

Статья посвящена анализу подходов к определению понятия реинжиниринга. Рассматриваются виды реинжиниринга и эволюция его содержательных элементов. Систематизированы различные взгляды относительно решения отдельных составляющих общего антикризисного менеджмента. Исследованы близкие по смыслу к реинжинирингу понятия, такие как реструктуризация и реорганизация, проанализированы их схожие и отличительные черты. На основе обобщения основных подходов к реинжинирингу сформированы предложения по единой стратегии для выхода из кризиса отечественных предприятий.

Ключевые слова: реинжиниринг, бизнес-процесс, предприятие, антикризисное управление, методология реинжиниринга.

Kryvokon M.O.

National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»

METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE INTERPRETATION OF THE CONCEPT OF REENGINEERING IN THE ECONOMY

Summary

The article analyzes the approaches to definition the concept of reengineering. We consider the types of reengineering and evolution of its content elements. There are systematized different views on resolving the individual components of the overall crisis management. There are researched close in meaning to reengineering concepts such as restructuring and reorganization and analyzed their similarities and differences. Based on the review of the key approaches to reengineering proposals for a common strategy to overcome the crisis of domestic enterprises were formed.

Keywords: reengineering, business process, enterprise, crisis management, reengineering methodology.

УДК 332

ІННОВАЦІЇ В ПРОМИСЛОВОСТІ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ДЕЯКИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Кудріна О.Ю.

Київський університет імені Бориса Грінченка

Проведено порівняльний аналіз промислового потенціалу регіонів України і досліджено реальні диспропорції в економічному розвитку територіальних одиниць.

Ключові слова: підприємство, промисловість, інновації, потенціал, регіон.

Постановка проблеми. Нинішні умови господарювання ставлять перед промисловістю принципово нові завдання, вирішення яких на базі використання існуючих методів та підходів неможливе. Посилення глобальної конкуренції поряд із втратою значної частки світових ринків в Україні створює суттєві перешкоди для розвитку промисловості. У такій складній економічній ситуації особливого значення набувають питання реструктуризації галузі, досягнення високих економічних показників при найбільш раціональному використанні ресурсів, поліпшення інвестиційної привабливості та підвищення конкурентоспроможності. Перехід економіки України на ринкові основи функціонування пов'язаний з регіональною трансформацією соціально-економічних відносин у промисловому виробництві, що потребує нових методів управління.

Розвиток промисловості регіонів України стримує неготовність до цього учасників і систем управління. Низький рівень превентивності традиційних методів управління не відповідає сучасним тенден-

ціям і не стимулює прискорення розвитку економіки. Тому прискорена реструктуризація промисловості регіонів в умовах інноваційного розвитку економіки є актуальною, але складною проблемою, розв'язання якої залежить від багатьох умов і чинників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток промисловості органічно пов'язаний з територіальною трансформацією продуктивних сил. Тому виважена промислова політика регіонів є однією із найважливіших передумов забезпечення економічної стабільності України. В цьому плані високої оцінки заслуговують праці сучасних українських науковців: О. Амоші [1], З. Варналя [3], І. Заблудської [5], Ю. Киндзерського [6], Л. Пельтека [9] та інших.

Постановка завдання. На основі викладеного матеріалу можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в порівняльному аналізі промислового потенціалу регіонів України і дослідити реальні диспропорції в економічному розвитку територіальних одиниць.